

ŠTEFAN ŠUTAJ

A szlovák katolikus püspöki kar tiltakozása a magyarok Szlovákiából Csehországba történő áttelepítése ellen

A magyar nemzetiségű lakosság Szlovákiából történő kitelepítésére tett sikertelen kísérletek után s azután, hogy a Csehszlovákia és Magyarország közti lakosságcsere létszámában nem váltotta be a csehszlovák hivatalok hozzá fűzött reményeit, a csehszlovák fél megkezdte a magyar nemzetiségűek Szlovákiából Csehországba való áttelepítését az Eduard Beneš köztársasági elnök által 1945. október 1-jén kiadott 1945/88. számú dekrétum alapján, amely az általános munkakötelességről rendelkezett.

Az akció - melynek célja az volt, hogy benépesítsék Csehország határvidékét, azon területeket, ahonnan a szudéta-németeket kitelepítették, valamint hogy csökkentsék a magyar lakosság lélekszámát Dél-Szlovákiában -1946 novembere és 1947 februárja között zajlott le. Ez idő alatt Dél-Szlovákia 17 járásából és 393 településéről 44 129 magyar nemzetiségű személyt telepítettek át. Abban az időben sok szlovák és ukrán is költözött a cseh határvidékre,¹ sőt ők jóval többen voltak, mint az áttelepített magyarok. A különbség mégis az volt, hogy a magyarok áttelepítése erőszakos eszközökkel, a rendőrség és a katonaság bevonásával s ráadásul a téli hónapokban történt.

A magyarok a második világháború után Csehországba történő áttelepítése része volt a szlovákiai magyar kérdés rendezésének, melyet általában minden politikai párt és társadalmi szervezet támogatott. A szlovák társadalom egyetlen tényezője, mely hivatalosan tiltakozott - ha nem is a magyar nemzetiségűek között, a cseh határvidék ellátására végzett munkaerőtoborzás ellen, hanem a végrehajtás módszerei ellen - a Szlovákiában működő római katolikus egyház volt.

A katolikus püspökök levelezésében már 1946 végén megjegyzések bukkantak fel a magyarok Csehországba történő áttelepítésének jellegével kapcsolatban. A Škrábik beszercebányai püspök 1946. december 11-én kelt levelében azt írja: „A magyarok csehországi munkára történő elhurcolásának kérdésében azon a véleményen vagyok, hogy először meg kellene állapítanunk a valós helyzetet, hogy igazából történik-e valamilyen törvénysértés az elszállításokkor, s hogy az elszállítás módja valóban embertelen-e. A megyéspüspökök, kik híveik által érintettek a kérdésben, készítsenek jegyzőkönyvet minél több jogsértő esetet összegyűjtve... csak ezután lesz módunkban közbelépni, mert különben nem kívánt gyanús szerepben tűnnénk fel, és a kíméletlen beavatkozás veszélyének tennénk ki magunkat.”²

R. Pobožný rožsnyói püspök 1946. december 16-án levélben javasolta, hogy a Szlovák Püspöki Kar kérelemmel forduljon a Megbízottak Testületéhez, hogy a magyarok áthelyezését tavasszal vagy nyáron bonyolítsák le, s ne télen. Így ír: „Maga az elnök mondta nekünk 1946. január 10-én, hogy a németek és magyarok áthelyezésének emberségesen kell lezajlania. Ezt az ígéretet télen nagyon nehezen lehet betartani.”³

Közös megegyezés alapján a magyarok Szlovákiából Csehországba történő áttelepítése kapcsán Pavel Jantusch nagyszombati püspök memorandumot készített, felsorolva benne a Szlovák Püspöki Kar minden kifogását az akcióval szemben.

A memorandum elküldésének idejében a munkaerőtoborzás akciója a magyar nemzetiségű lakosság köreiben már a befejezés előtt állt. Sokasodtak a Magyarországról érkező tiltakozások, de fennállt annak a veszélye is, hogy ez az akció megzavarhatja a Csehszlovákia és Magyarország közti 1946. február 27-én aláírt lakosságcsere-egyezmény végrehajtását. A magyarok Szlovákiából Csehországba történő áttelepítése, a köztársasági

elnök 1945/88. számú általános munkavállalásról szóló dekrétuma alapján 1947. február 22-e után nem öltött tömeges méreteket.

P. Jantausch püspök memoranduma a magyarok Csehországba történő áttelepítése kapcsán

„Memorandum, melyet az összes szlovák katolikus püspök megbízásából a Szlovák Nemzeti Tanács elnökségének, az államfőnek és a külügyminiszternek küldünk a magyarok csehországi áttelepítésével kapcsolatban.

Nagyszombat, 1947. február 1.

Több jelentést kaptam, melyekből kitűnik, hogy olyan módszereket alkalmaznak, melyeket nekem mint az itt élő lakosság egyházi elöljárójának nem lehet szó nélkül hagynom - figyelmeztetnem kell az illetékeseket. Arról, hogy bizonyos túlkapások történtek a magyarok Csehországba történő áttelepítésénél, már a köztársasági elnök, dr. Beneš is említést tett Károlyi grófnak adott válaszában. Az áttelepítés az általános munkakötelezettségről szóló 1945. október 1-jei 1945/88. számú elnöki rendeletre hivatkozva történik. Ezen dekrétum 1. paragrafus 1. része kimondja, hogy az általános munkavállalás 16 és 55 év közötti férfiakra, valamint 18 és 45 év közötti nőkre vonatkozik. A 2. paragrafus szerint ez alól kivételt képeznek:

- a terhes nők, a terhesség 3. hónapjától a szülés utáni 3. hónapig,
- azok a nők, akik egy 15 évnél fiatalabb gyereket nevelnek,
- a családfenntartó nők, akik eltartják legalább egy családtagjukat.

Az 1945. szeptember 19-én jóváhagyott 1945/71. számú köztársasági elnöki rendelet 2. paragrafusa az állampolgárságukat elvesztett személyek általános munkavállalásáról rendelkezik, s kimondja, hogy a testileg vagy szellemileg fogyatékosokra, öregekre, gyerekekre és betegekre nem vonatkozik a dekrétum. Ebből következően:

- nem egyeztethető össze a dekrétummal az, hogy csehországi munkára koma és nemre való tekintet nélkül gyerekeket, öregeket, terhes anyákat és súlyos betegeket osztanak be,
- mindez úgy történik, hogy a településeket a hadsereg és a Nemzetbiztonsági Szervek alakulatai bekerítik, s a lakosságot elhurcolják saját házaikból - egész családok elhurcolása történik, amelyről a dekrétum nem rendelkezik.

A munkaerőtoborzás a téli hónapokban történik, nemegyszer a kegyetlen hideg napokban. A dekrétum rendelkezésében az sem szerepel, hogy a kitelepítések folytán munkaerőhiány lépjen fel a kitelepítés hónapjaiban a kitelepített területeken, ahogy az jelenleg megtörténik. Olyan kézműveseket és szakembereket is elhurcolnak, akik csak Szlovákiában érvényesülhetnek - például dohánytermesztőket.

Ez a lakosság elveszti ingóságait is. A zsidók elhurcolásakor felháborodtunk az emberi érzésnek és keresztényi szeretetnek ellentmondó tett miatt. Ma ugyanezt tesszük, mivel a bánásmód nagyon hasonlít azokéhoz, akiknek a múltban ugyanezért szemrehányást tettünk.

A létminimum kérdése máig nem megoldott ügy. A szolgálatot teljesítő és nyugdíjas magyar nemzetiségű papok s a nyugdíjban lévő állami alkalmazottak részére nem fizették ki a létminimumot, pedig kormányunk a lakosságcsere-egyezményben kötelezte magát erre is.

A magyar nemzetiségű lakosság féltve a szorgalmas munkával vagy jogos öröklés útján szerzett vagyonát, félt attól, hogy vagyongazdálkodóból vagyonnélkülivé válik, ha olyan emberek közé kerül, akiknek nyelvét sem ismeri. A Csehországba áthelyezettek között olyan személyek is voltak, akik a reszlovakizáció útján kívántak nemzetükhöz visszatérni. Így nehéz Dél-Szlovákia határvidékének lakosságát megnyerni a nemzet és az ország javára folytatott konstruktív munkára.

A köztársasághoz visszatérő magyar lakosság nyugodtan várta a fordulatot, kivéve azt a néhány személyt, akik a nemzet és az állam ellen vétkeztek. Nem lehet azonban a magyar kisebbség egészét elítélni. Ha egy nemzet vagy nemzetiségi csoport, illetve egy kisebbség

néhány tagja vétkezik, ebből nem következhet az, hogy ezzel a bűnnel az egész nemzetet vagy kisebbséget vádolhatjuk.

A magyar kisebbség vagyoni jogi kérdéseinek rendezésekor ügyelni kellett volna arra, hogy ne sértsék meg a természetjogi és isteni törvényeket. Hiszen természetes joga minden embernek, hogy tisztességes munkával magántulajdonhoz jusson, és azt az általánosan érvényben lévő erkölcsi szabályok szerint hasznosítsa.

Nem tudunk tehát egyetérteni, és nem hagyhatjuk szó nélkül az olyan eseteket, ahol a bűnösség bizonyítása nélkül erőszakkal törnek a tisztességesen szerzett tulajdon ellen “

Fordította: Kelemen Gertrud

Jegyzetek

1 A Szlovák Köztársaság Központi Levéltára (Belügyminiszteri Fond 192. 116/1948.)

2 Eperjesi Területi Levéltár (ŠOBA Prešov Görög katolikus Püspökség 979. 366/1946.)

3 Eperjesi Területi Levéltár (ŠOBA Prešov Görög katolikus Püspökség 979. 3750/1946.)